

«*celoquia*: nom que porta la torre més alta del castell de Morella i una plassa de Morvedre».

En efecte, és ben conegut a Morella, ciutat de la qual parla GGirona en *Seidia* (p. 20): «va a albergar-se al palau de l'Alcaudia, / mentres dalt de la torre *Celoquia* / son pendó ja onejava al fresc oreig». Fundada o suposada l'accentuació en la *i*? [err. per *Alcaidia*?].

L'accent, però, que es dedueix de les fonts modernes és a la *o*. *Sołóka* tinc anotat en l'enquesta de Planes d'Alcoi (xxxiii, 137.4); crec que també una var. *Soroca* no sé si allí mateix. I en el Priorat-C. Tarr.: *lās səlókiās*, en grafia fon., en els vessants Est de la Serra del *Mirador*, en vistes al Coll d'Alforja, doc.: «pda. dita *la Saloquia*» a. 1631 i 1673 i *Las Saloquias* 1756 (Jassans, *Noms d'Alforja*, p. 286).

Possible que vagi coexistir també l'accentuació en la *i*, que seria conforme a la prosòdia de l'àrab clàssic, però a la *ó* la de l'àrab vulgar: puix que es tracta de *sulūqiya* «baluarte, barvacana, cava de fortaleza», «torre albarrana» (Dozy, *Suppl.* i, 67 a i b) —l'accent reculava a la síh. penúltima si era llarga—, derivat del verb *sallaq* «escalader», *tasallaq* «grimper sur» (Dozy).

Salòria, V. *Lòria* *Salort*, V. *Salarsa* *Salòs*, *Saloses*, *Salosi*, V. *Sa-Salot*, En ~ (Rialb), V. *Ensalot*

SALOU

Poble del Tarragonès, amb antic port de mar, agre. al mun. de Vila-seca, una desena de k. a l'O. de Tarragona.

PRON.: *səlóy*, a Cambrils i al Morell (Casac. 1920); id. en l'enq. que vaig fer allí i a Vila-seca el 1955 (xiv, 178-81). «Quan *Salou* porta capell / no et fiis d'ell», dita tòpica meteorològica, general en el Camp i muntanyes de Prades (on la recull Mn. Plassa), indicant que una nuvolada en aquella direcció anuncia pluja segura.

MENCIONS ANT. 1127: *Salod* (Ant. de Bofarull, *L'Ant. Mar. Cat.* 1896, p. 65); 1157, doc. potser perdut, conegut a través de l'episcopologi de Blanch, pel qual el príncep Robert de Tarragona encomanava allí la construcció d'un castell i una població, vora mar (Font Rius, *C. d. p.*, § 105 i p. 729); 1191, el rei Anfós el Cast concedeix a A. de Artusella el «portum de *Salou* cum terminis suis et cum stagno de *Pineda* --- usque collum de *Balager* --- ita ut habeas in perpetuum portum *Salou* in feudum» (*CoDoACA* VIII, 88.4,8), reproduït per Font Rius si bé datant-lo de 1194 (*C. d. p.*, § 197); 1195: «stagnum meum de *Pineta* quod est juxta *Saló*» (*Cart.* de Poblet, p. 157), donat al mon. de Poblet; i mateixos mots en un de poc més tard (*C. d. p.*, p. 32); 1189: un A. de *Saló* és un dels firmants d'un doc. relatiu a camps del monestir de Poblet; 1196: «ipsum castrum de *Salod* et de Port» (*Cart.* de St. Cugat III, 345).

Encara -*o*(*d*), S. XIII: 1202, Pere el Catòlic torna a donar a Poblet «stagnum meum de *Pineta* quod est juxta *Saló*» amb la reserva que ell i la seva mare tin-

guin el peix que s'hi pesqui, quan hi vagin els estius (*Cart.* Poblet, § 262, p. 158.4): ja llavors, doncs, era lloc d'estiueig, i de gent poderosa; 1211, el rei Pere el Catòlic paga a l'Arq. de Tarragona 500 sous per readquirir *Salou* i la Pineda; i altra notícia de mj. S. XIII en Font Rius (*C. d. p.*, pp. 729-3).

1212: *Salod* va citat, junt amb *Vespella*, en un document publicat per MiretS. (en *Templ.*, p. 330); 1229: *Salodium* (*BABL* I, 288); 1246: Un Bernardus *Salod* i un Petrus *Salod* firmen en un doc. de Poblet (Font Rius, § 285); 1278: un Johannes *Salou* i un Thome *Salou*, firmen en un altre de Poblet (id., id., § 331). D'aquestes dues dades i de la de 1189 sembla deduir-se que frares de Poblet, i altres dependents, prenién nom del port de *Salou*, que depenia del monestir (hi estaven col·locats?).

En fi, en l'arcaic català de la traducció dels *Usatges* (S. XIII): llegim «de Cap de Creus entró al Port de *Saloo*, omnes quippe naves --» (*NCL*, 83.9). Cf. Soldevila, *Hist. Cat.* I, 206.

En l'ANTIGUITAT, com que era només un port poc poblat o despoplat, no hem d'esperar trobar-ne gaires notícies. Tanmateix és clar que el nom hi existí, i des de molt antic, car és el *Salauris* que cita Avienus (v. 513), vista l'enumeració entre llocs ben coneguts, en la seva *Ora maritima*, fundada en un periple massaliota antiquíssim, de cap al S. VI a.C.

ETIM. És clar que ha de venir d'aquest nom, visiblement pre-romà. En fonètica normal cat., però, SALAURI(s) hauria donat *Salor. I de fet la forma *Salò* que li hem observat en els docs. de 1189, 1195, 1202 i un altre o altres de c. 1200, queda bastant prop d'aquest resultat teòric; només que amb desaparició anòmala de la -r. I encara afegim-hi la forma *Saloo* en què apareix en el text català de l'arcaica traducció dels *Usatges*, en el S. XIII, amb aqueixa singular grafia *oo* = *ó*? = *oy*?

Com que això és terra de substrat quasi-mossàrab —recordem els casos veïns de *Capafonts*, *La Teixeta*, *Fatxes*, *Puntaire*; i els arabismes *Almoster*, *Aleixar* etc.— és versemblant que, en el moment de la Reconquesta, l'evolució de SALAURI es trobés encara en la fase *Salóyr*, amb tancament incomplet del diftong AU (que restà *ay* en mossàrab estricte); recordem també el cas de *Pira* < *Pieira* APIARIA, d'ultracorrecció desmossarabitzant. Llavors és clar que aquesta forma queia quasi fatalment sota la influència del terme feudal *alou* ALŌD, gairebé idèntic: car semblava *s'alou* 'l'alou', amb l'article arcaic *s'* (IPSE) (cf., en l'apèndix, 3 NLL on hi ha realment *S'Alou*). Així acabem d'explicar les formes de les mencions antigues que he allegat, *Salod* etc.; i fins la de *Salò*: perquè així podia semblar la forma *alò* que revesteix en occità aqueix terme feudal.

Sobre l'ETIM. remota d'aquest nom SALAURIS, sens dubte ibèric —terreny tenebrós per a tot lingüista— em limitaré a una conjectura, incerta, i sota grans reserves. Othmer (*BABL* VI, 337) creu que vindrien del